

Aangetekend
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Afdeling Vergunningen
Postbus 40225
8004 DE Zwolle

Advocaten en notarissen
Beethovenplein 10
Postbus 75640
1070 AP Amsterdam
Nederland

Tevens per e-mail:
wnb@rvo.nl

AANVULLENDE ZIENSWIJZE namens Windpark Zeewolde B.V.

inzake ontwerpbesluit ontheffing verbodsbepalingen artikel 3.1 en 3.5 Wnb

Hooggeachte vrouw,

Op 10 januari 2018 heb ik als advocaat en gemachtigde tijdig een zienswijze naar voren gebracht namens:

de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid Windpark Zeewolde B.V., met zetel te 3898 LG Zeewolde, Futenweg 8, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 67310273 (hierna te noemen: "Initiatiefnemer").

Hierbij vul ik namens Initiatiefnemer de eerder ingediende zienswijze tegen het ontwerpbesluit met kenmerk FF/75C/2016/0616.toek.js dat op 1 december 2017 ter inzage is gelegd (het "Ontwerpbesluit") aan. Deze aanvulling bevat concrete voorstellen voor voorschriften bij de ontheffing.

1. ACHTERGROND AANVULLING

- (1) Deze aanvulling op de eerdere zienswijze doet Initiatiefnemer vanwege het belang van de ontheffing voor de realisatie en exploitatie van het windpark Zeewolde (het "Windpark"). Initiatiefnemer hoopt met de concrete voorschriften tot spoedige en deugdelijke afronding van de besluitvorming te komen, op een zodanige wijze dat de ecologische gevolgen van het Windpark en het belang van de exploitatie van het Windpark in evenwicht zijn.
- (2) Voorop staat dat Initiatiefnemer de eerdere bezwaren tegen de ontheffing, zoals geformuleerd in de zienswijze van 10 januari jl., handhaaft. Initiatiefnemer is en blijft van mening dat, kort gezegd, vanuit ecologisch perspectief geen grond of noodzaak bestaat om voorschriften op te leggen die verdergaan dan de voorschriften opgenomen in de aanvraag voor de ontheffing. Verder handhaaft Initiatiefnemer het bezwaar dat de bestreden voorschriften onevenredig zijn. Deze aanvulling op de zienswijze moet derhalve niet worden gezien als

Stibbe

een (al dan niet gedeeltelijke) intrekking van de eerdere zienswijze en ook niet als een instemming met hetgeen in het Ontwerpbesluit is opgenomen omtrent de voorschriften die zijn aangevochten.

- (3) Voor zover u de voorgestelde voorschriften in deze aanvulling overneemt, wijst Initiatiefnemer voor de goede orde nog wel op de noodzaak om het definitieve besluit te voorzien van een dragende en volledige motivering, ook voor zover het de voorgestelde voorschriften betreft. Daarbij dienen uiteraard ook de overige zienswijzen, voor zover ingediend tegen het ontwerpbesluit, bij uw besluitvorming te worden betrokken.

2. ZIENSWIJZE: CONCRETE VOORSCHRIFTEN

2.1. Voorschrift j.1: saneringsplan

- (4) Aan de realisatie en exploitatie van het Windpark is de verplichting gekoppeld om (i) 12 windturbines te saneren bij de start van de bouwwerkzaamheden en (ii) uiterlijk 31 december 2026 de resterende 209 windturbines te saneren. Deze verplichting om in totaal 221 windturbines te saneren bestaat op grond van het Rijksinpassingsplan ("RIP") voor het Windpark en is verder contractueel geborgd door afspraken met bevoegde gezagen enerzijds en eigenaren van de te saneren windturbines anderzijds. Aan de uitvoering van de sanering kan dan ook niet worden getwijfeld. In aanvulling op het voorgaande legt Initiatiefnemer zich in het kader van de ontheffing voor soortenbescherming nogmaals vast op de realisatie van de sanering, om te borgen dat de mitigerende effecten van de verwijdering voor de betrokken soorten daadwerkelijk optreden.

2.1.1. Uiteenzetting onderzoek herstructureringsperiode en sanering

- (5) De gevolgen van de herstructureringsperiode, waarin zowel de bestaande als de nieuwe windturbines in bedrijf zijn, zijn beschreven in de notitie 'Effecten van herstructureringsperiode Windpark Zeewolde op natuur' van Bureau Waardenburg ("BuWa") d.d. 28 november 2016 (Bijlage 1). De inhoud van deze notitie was verwerkt in de notitie 'Aanvulling ontheffingsaanvraag Windpark Zeewolde – synthese van aanvullende notitie' van BuWa d.d. 13 juli 2017, zoals toegestuurd bij brief van 13 juli 2017 van Pondera Consult namens Windpark Zeewolde B.V. (hierna: "Aanvulling", Bijlage 2). In deze notitie is gekeken naar een worst case scenario van 304 windturbines aanwezig voor een periode van vijf jaar.¹ Dit is een worst case scenario aangezien nooit meer dan dit aantal turbines aanwezig kan zijn in het gebied en, zoals hierna nader toegelicht, er feitelijk minder turbines tegelijkertijd in exploitatie zullen zijn.
- (6) De gevolgen van enerzijds de nieuwe windturbines en anderzijds de bestaande windturbines zijn nader omschreven in de Aanvulling. Illustratief voor de totale omvang van de gevolgen van de nieuwe en bestaande windturbines is tabel 1 uit de Aanvulling:

¹ J.C. Kleyheeg-Hartman, R.G. Verbeek, *Effecten van herstructureringsperiode Windpark Zeewolde op natuur*, 28 november 2016, pag. 2.

Stibbe

Tabel 1 Overzicht van de jaarlijkse vogelsterfte voor de bestaande en toekomstige windturbines in Windpark Zeewolde, inclusief de herstructureringsperiode. WT = windturbine, # = aantal, best. = bestaande, slo. = slachtoffers, jr = jaar.

Alternatief	#best. WT's	#nieuwe WT's	#slo / WT / jr	totaal #slo / WT / jr
Bestaande WT's	221	0	10	2.210
Toekomstige WT's	0	93	10	930
Toekomstige WT's gedurende herstructureringsperiode	0	93	12	1.116
Bestaande en toekomstige WT's gedurende herstructureringsperiode	221	93	10/12	3.326

Deze tabel geeft een totaaloverzicht van de aanvaringsslachtoffers onder vogels voor de bestaande windturbines, de nieuwe windturbines en het totaal van beide windturbines in de herstructureringsperiode.² In deze tabel is ook de 20% extra sterfte bij de nieuwe windturbines gedurende de herstructureringsperiode verdisconteerd.³ Kortom, de sanering leidt ertoe dat, na de herstructureringsperiode, in plaats van 2.210 aanvaringsslachtoffers onder vogels er nog 930 slachtoffers plaats zullen vinden in het plangebied, hetgeen een positief effect van 1.280 minder slachtoffers op jaarbasis oplevert. Alleen gedurende de herstructureringsperiode is er dus tijdelijk sprake van een verhoging van het aantal voorziene aanvaringsslachtoffers onder vogels en vleermuizen.

- (7) In de Aanvulling is ook tabel 2⁴ opgenomen met een uitsplitsing van de aanvaringsslachtoffers per in de aanvraag betrokken vogelsoort per jaar in het gehele Windpark bij:
- (i) de nieuwe windturbines na sanering van de bestaande windturbines;
 - (ii) de bestaande windturbines zonder de nieuwe windturbines; en,
 - (iii) alle windturbines gezamenlijk gedurende de herstructureringsperiode.

Per vogelsoort waarvoor een ontheffing is aangevraagd is voor alle drie de genoemde categorieën dus een afzonderlijke beoordeling van de gevolgen verricht en steeds is geconcludeerd dat de sterfte als gevolg van de windturbines onder de 1%-mortaliteitsnorm blijft.

² In de tabel wordt nog uitgegaan van 93 nieuw te realiseren windturbines. Vanwege hoogtebeperkingen bij luchthaven Lelystad zijn echter 2 turbineposities komen te vervallen, waardoor nog 91 nieuwe windturbines worden gerealiseerd. Aangezien de onderzoeken uit zijn gegaan van meer windturbines, is hier sprake van een worst case inschatting.

³ Edink e.a., Bijlage 1 Aanvraag ontheffing Flora en faunawet, 1 december 2016, pag. 59; Aanvulling, pag. 6; R.G. Verbeek e.a., Effecten op beschermde soorten Voorkeursalternatief Windpark Zeewolde. Aanvulling op het MER voor effectbepaling en -beoordeling Flora- en faunawet en Wet Natuurbescherming, 25 november 2016, pag. 42-43 (dit is bijlage 5c bij de aanvraag om ontheffing).

⁴ Aanvulling, pag. 7-9 voor trekvogels en pag. 9-10 voor soorten met binding met het plangebied.

Stibbe

Aangezien de sterfte voor alle vogelsoorten ruim onder deze norm blijft, kan met zekerheid worden geconcludeerd dat geen gevaar voor de gunstige staat van instandhouding van deze vogelsoorten optreedt. Kortom, op basis van de stukken bij de aanvraag zijn de gevolgen van de nieuwe windturbines en bestaande windturbines zowel apart als gezamenlijk inzichtelijk gemaakt.

- (8) Ook voor de vleermuissoorten treden positieve effecten op door sanering van de bestaande windturbines. Door BuWa is ingeschat dat de sanering van de bestaande windturbines een positief effect heeft van 300 minder slachtoffers onder vleermuizen op jaarbasis.⁵ Door BuWa is over de gevolgen van de sanering overwogen:⁶

windturbines (totaal 93) dat voorzien is in het voorkeursalternatief. Een reductie van het aantal slachtoffers door het verwijderen van de oude windturbines zal dus op termijn gaan plaatsvinden. Wanneer ('worst case') wordt aangenomen dat de sterfte onder de bestaande turbines even hoog is als onder de nieuwe turbines dan zal het totaal aantal aanvaringslachtoffers in de eindsituatie na 2026 (aanzienlijk) lager zijn dan momenteel het geval is. Uitgaande van gemiddeld anderhalf slachtoffer per turbine per jaar (gebaseerd op de metingen in het plangebied) zal de beoogde sanering (het verwijderen) van 211 turbines resulteren in een reductie van ruim 300 vleermuislachtoffers. De reductie zal waarschijnlijk groter zijn, omdat ook turbines in half-open gebied, met een hoger aanvaringsrisico dan anderhalf, gesloopt zullen worden. De totale sterftereductie zal derhalve ruim twee keer zo hoog zijn als de sterfte die wordt voorzien voor de nieuwe windturbines (totaal 150 slachtoffers per jaar). Voor de eindsituatie, wanneer de bestaande turbines zijn verwijderd, kan een

Kortom, voor vogel- en vleermuissoorten heeft de sanering belangrijke positieve effecten. Aangezien de sanering mogelijk wordt gemaakt met en bindend is voorgeschreven aan de ontwikkeling van de nieuwe windturbines, moet de sanering als mitigerende maatregel worden betrokken bij de ontheffingverlening voor de nieuwe windturbines.

2.1.2. Aanscherping sanering ter mitigatie

- (9) Doordat de hoeveelheid aanvaringslachtoffers onder vogelsoorten bij de bestaande windturbines inzichtelijk zijn gemaakt, zijn ook de positieve effecten van de sanering van de 221 bestaande windturbines inzichtelijk. Deze positieve effecten vormen een mitigatie van de effecten veroorzaakt door de nieuwe windturbines. Tijdens de herstructureringsperiode zal tijdelijk, vanwege de aanwezigheid van zowel de bestaande windturbines als de nieuwe windturbines, sprake zijn van een minder gunstige situatie. Gezien deze tijdelijke situatie is Initiatiefnemer bereid de hiernavolgende aanvullende maatregelen te treffen om dit effect te

⁵ R.G. Verbeek e.a., Effecten op beschermde soorten Voorkeursalternatief Windpark Zeewolde. Aanvulling op het MER voor effectbepaling en -beoordeling Flora- en faunawet en Wet Natuurbescherming, 25 november 2016, pag. 59 (dit is bijlage 5c bij de aanvraag om ontheffing).

⁶ R.G. Verbeek e.a., Effecten op beschermde soorten Voorkeursalternatief Windpark Zeewolde. Aanvulling op het MER voor effectbepaling en -beoordeling Flora- en faunawet en Wet Natuurbescherming, 25 november 2016, pag. 59 (dit is bijlage 5c bij de aanvraag om ontheffing).

Stibbe

beperken. Initiatiefnemer stelt, ter aanscherping van de hiervoor genoemde mitigatie op vogel- en vleermuissoorten, een verduidelijking voor van de uitvoering van de saneringsverplichting ten opzichte van het RIP. In aanvulling op de planregels uit het RIP zal Initiatiefnemer 17 windturbines saneren voor aanvang van de bouwwerkzaamheden, hetgeen dus 5 windturbines meer zijn dan op basis van het RIP is verplicht. Verder worden 19 windturbines gesaneerd gelijktijdig met de realisatie van de nieuwe windturbines. Op grond van het RIP moeten deze 19 windturbines pas 31 december 2026 worden gesaneerd, maar deze sanering haalt Initiatiefnemer naar voren in de tijd. Dit zijn 19 windturbines gelegen binnen 400 meter van nieuw te realiseren windturbines. Mede vanwege de nabijheid van deze bestaande windturbines tot nieuw te realiseren windturbines zal bij deze nieuwe windturbines eerder sprake zijn van extra slachtoffers gedurende de herstructureringsperiode, waarvoor worst case is uitgegaan van 20% extra slachtoffers.⁷ Door 19 windturbines eerder te saneren dan aangenomen in de onderzoeken voor de aanvraag om de ontheffing wordt aanvullende zekerheid gebonden omtrent het uitblijven van verslechtering van de staat van instandhouding van de betrokken soorten gedurende de herstructureringsperiode.

- (10) De sanering van de bestaande windturbines geschiedt met inachtneming van het voorgaande feitelijk als volgt:
- (A) Voorafgaand aan het volledig in exploitatie nemen van het nieuwe Windpark worden 36 bestaande windturbines gesaneerd:
- 17 windturbines worden gesaneerd voor aanvang van de bouwwerkzaamheden medio 2020;
 - 19 windturbines worden gesaneerd, omdat deze windturbines binnen 400 meter bij nieuwe windturbines staan en door deze combinatie van bestaande en nieuwe windturbines dicht bij elkaar, deze turbines het hoogste risico hebben bij te dragen aan een verhoogde aanvaringskans in de herstructureringsperiode. Deze sanering is afgerond anderhalf jaar na afronding van de bouwwerkzaamheden van de eerste nieuwe windturbine.
- (B) na ingebruikname van de 91 nieuwe windturbines resteren er 185 bestaande windturbines (221 bestaande windturbines – 36 gesaneerd):
- de realisatie van de 91 nieuwe windturbines vindt, naar verwachting en afhankelijk van verkrijging onherroepelijk besluitvorming en financiering van het project, plaats in de periode vanaf medio 2020 tot en met 2021;
 - de 185 resterende bestaande windturbines zullen uiterlijk 31 december

⁷ Edink e.a., *Bijlage 1 Aanvraag ontheffing Flora en faunawet*, 1 december 2016, pag. 59; Aanvulling, pag. 6; R.G. Verbeek e.a., *Effecten op beschermde soorten Voorkeursalternatief Windpark Zeewolde. Aanvulling op het MER voor effectbepaling en -beoordeling Flora- en faunawet en Wet Natuurbescherming*, 25 november 2016, pag. 42-43 (dit is bijlage 5c bij de aanvraag om ontheffing).

Stibbe

2026 volledig zijn gesaneerd, hetgeen betekent dat de sanering van deze windturbines start op begin 2026.

- (11) Het voorgaande overzicht toont aan dat er maximaal 276 windturbines tegelijk zullen draaien, namelijk 91 nieuwe windturbines en 185 bestaande windturbines. De periode waarin dit maximale aantal aanwezig is, bedraagt maximaal vijf jaar vanaf oplevering van de laatste nieuwe windturbine. Het hiervoor gegeven overzicht is ook weergegeven op bijgevoegde grafiek (Bijlage 3).
- (12) Het onderzoek naar de effecten voor de betrokken soorten in de periode waarin de nieuwe en de bestaande windturbines tegelijk draaien, gaat uit van een groter aantal windturbines over een langere periode. Door BuWa is onderzocht wat de gevolgen zijn van 312 windturbines voor een periode van vijf jaar.⁸ Het onderzoek is daarmee worst case, aangezien het aantal windturbines dat maximaal tegelijk in exploitatie zijn is overschat met 36 windturbine. Aangezien BuWa bij deze worst case aannames tot de conclusie komt dat er geen aantasting van de staat van instandhouding optreedt, is geen reden aan te nemen dat bij de feitelijke uitvoering zoals hiervoor beschreven de effecten alsnog anders of ernstiger zijn.

2.1.3. Voorstel voorschrift sanering

- (13) Ten aanzien van de borging van de sanering ten behoeve van de mitigerende werking daarvan voor het Windpark stelt Initiatiefnemer het volgende voorschrift voor ter vervanging van voorschrift j.1, waarbij voor de verduidelijking gebruik wordt gemaakt van de meegepasteurde kaart waarop de te saneren turbines zijn weergegeven (Bijlage 4):

"De sanering van de bestaande windturbines dient als volgt te worden uitgevoerd:

- uiterlijk bij de start van de bouwwerkzaamheden van de eerste windturbine dienen de 17 bestaande windturbines die op de bijgevoegde kaart zijn aangeduid in het rood als 'gesaneerd bij start bouw', te zijn verwijderd;
- uiterlijk binnen anderhalf jaar na afronding van de bouwwerkzaamheden van de eerste windturbine, dienen de 19 bestaande windturbines die op de bijgevoegde kaart zijn aangeduid in het geel als 'gesaneerd vóór exploitatie', te zijn verwijderd;
- op uiterlijk 31 december 2026 dienen alle bestaande windturbines die als zodanig zijn aangegeven op de bijgevoegde kaart te zijn verwijderd."

- (14) Met het voorgestelde voorschrift wordt de sanering vanuit ecologisch perspectief afdoende geborgd. Het eerste zinsdeel van voorschrift j, zoals hierna opgenomen, kan daarmee komen te vervallen, mede omdat dit een open, rechtsonzekere en niet te handhaven verplichting is.

⁸ R.G. Verbeek e.a., *Aanvulling ontheffingsaanvraag Windpark Zeewolde – synthese van aanvullende notities*, 13 juli 2017.

Stibbe

ting betreft:

"U dient maatregelen te treffen om slachtoffers onder voornoemde (trek)vogels zo veel mogelijk te voorkomen waarbij aandacht besteed wordt aan de volgende twee maatregelen."

2.2. Voorschrift j.2: monitoring

- (15) Ten aanzien van monitoring stelt Initiatiefnemer voor de monitoring toe te spitsen op de periode dat dit enig effect kan hebben gericht op het doel waarvoor u het nodig acht. Vanuit de ecologische effecten van het Windpark is monitoring niet noodzakelijk, aangezien er niet dusdanige onzekerheden over voornoemde effecten bestaan dat hiernaar monitoring moet worden verricht. De monitoring kan er dan ook enkel toe dienen informatie te vergaren over de mogelijke gevolgen van het Windpark ten behoeve van uw toekomstige besluitvorming inzake andere projecten. Voor dit doel is een monitoring voor een periode van maximaal drie jaar bij een representatieve selectie van nieuwe windturbines na verwijdering van de bestaande windturbines voldoende.
- (16) Een monitoring van effecten bij bestaande windturbines gedurende de periode dat zowel de nieuwe als de bestaande windturbines draaien, kan geen bruikbare informatie opleveren over de effecten van de nieuwe windturbines op de soorten waarvoor ontheffing is verleend. Dit is al nader omschreven in de primaire zienswijze. Het betreft onder meer het feit dat gedurende de periode dat de nieuwe en bestaande windturbines tegelijk draaien beide groepen windturbines aanvaringsslachtoffers maken, terwijl het niet mogelijk is in de monitoring onderscheid te maken naar de oorzaak van de aanvaringsslachtoffers. Oftewel, het doel, namelijk monitoring van slachtoffers bij de nieuwe windturbines, kan niet worden gediend terwijl de bestaande windturbines nog niet zijn gesaneerd.
- (17) Verder is het voor de monitoring van de effecten om een beeld te krijgen van de aanvaringsslachtoffers onder trekvogels niet noodzakelijk het gehele nieuwe Windpark te monitoren. Er kan worden volstaan met een representatieve selectie van nieuwe windturbines. Deze selectie moet wel groot genoeg zijn om een betrouwbare extrapolatie van gevonden aantallen aanvaringsslachtoffers naar werkelijke aantallen aanvaringsslachtoffers in het totale windpark te kunnen maken. Hiertoe is het belangrijk dat windturbines in verschillende delen van het windpark in de selectie worden opgenomen. Naar het oordeel van BuWa is een steekproef van ca. 20% van het totale windpark voldoende om een representatief beeld van de sterfte van trekvogels in Windpark Zeewolde te vormen.
- (18) Aangezien monitoring van de nieuwe windturbines pas effectief is na sanering van de bestaande windturbines, stelt Initiatiefnemer het volgende voorschrift voor:

"Voor een periode van drie jaar vanaf 1 januari 2027 wordt monitoring uitgevoerd binnen een representatieve selectie van windturbines in het windpark Zeewolde om het volgende nader te bepalen:

- hoe de verdeling is van aanvaringsslachtoffers onder de verleende soorten

Stibbe

trekvoegels op basis van de hierboven genoemde representatieve selectie windturbines;

- in welke aantallen aanvaringslachtoffers onder de verleende soorten trekvoegels onder welke omstandigheden optreden;
- onder welke omstandigheden de hoogste reductie van aanvaringslachtoffers onder de verleende soorten trekvoegels optreedt."

(19) Een koppeling tussen deze monitoringsplicht en een eventueel te ontwikkelen trekvoorspelingsmodel door de Universiteit van Amsterdam is niet noodzakelijk en ook niet zinvol, waarbij ook wordt gewezen op hetgeen in de primaire zienswijze hierover is opgemerkt. Verder is de plicht om een monitoringsvoorstel op te nemen nader geborgd in voorschrift l, zoals voorgesteld in paragraaf 2.4.1 van deze aanvullende zienswijze. Er kan derhalve worden volstaan met het hiervoor gegeven voorstel voor monitoring.

(20) Initiatiefnemer kan niet instemmen met het deel van voorschrift j.2 om een totaalplan voor een stilstandvoorziening te presenteren. De gronden hiervoor zijn in de primaire zienswijze al opgenomen en komen in de kern neer op een onredelijke en onevenredige verplichting met een onaanvaardbaar onzekerheid omtrent de omvang en reikwijdte van deze verplichting. Het is temeer onredelijk en onevenredig vanwege de positieve effecten voor de betrokken soorten door sanering van de 221 bestaande windturbines. Op basis van de thans beschikbare gegevens, zoals overlegd bij de aanvraag, is er daarom geen aanleiding om ten behoeve van trekvoegels een stilstandvoorziening op te nemen. Initiatiefnemer stelt derhalve voor om in dit voorschrift j.2 geen stilstandvoorziening op te nemen. In plaats daarvan kan worden volstaan met de bevoegdheid in voorschrift m, zoals voorgesteld in paragraaf , om naar aanleiding van de resultaten uit de opgelegde monitoring nadere mitigerende maatregelen te laten treffen indien ecologisch nodig.

2.3. Voorschrift k: stilstandvoorziening vleermuizen

(21) De stilstandvoorziening voor de vleermuizen is in de aanvraag opgenomen en toegespitst op de periode waarin de nieuwe en bestaande windturbines tegelijk draaien. Hiervoor is al een voorschrift opgenomen ter verduidelijking en nadere borging van de sanering van de bestaande windturbines. In aanvulling daarop wordt voorgesteld de stilstandvoorziening als volgt te formuleren:

"De stilstandvoorziening ten aanzien van vleermuizen bestaat eruit de draaisnelheid van de rotoren van de 91 windturbines van het windpark in de periode tot en met 31 december 2026 te beperken tot < 1rpm onder de volgende specifieke omstandigheden:

- Uitsluitend in de periode tussen 1 augustus en 1 oktober;
- En tussen zonsondergang en zonsopkomst;

Stibbe

- Én temperatuur hoger dan 12 graden Celsius;
- Én windsnelheid lager dan of gelijk aan 5 m/s op ashoogte;
- Én bij de afwezigheid van neerslag."

2.4. Aanpassingen overige voorschriften

2.4.1. Voorschrift l

- (22) Als wordt uitgegaan van de voorschriften zoals opgenomen in deze zienswijze, is er geen aanleiding om een nader saneringsplan op te stellen en kan het tijdstip voor het aanleveren van een monitoringsvoorstel worden aangepast.
- (23) In paragraaf 2.1.3 van deze aanvullende zienswijze is een concreet voorstel opgenomen ter borging van de sanering van de bestaande windturbines. Het is niet nodig in aanvulling op dit concrete voorstel nog een saneringsplan aan te reiken. Deze verplichting kan dan ook komen te vervallen.
- (24) In paragraaf 2.2 van deze aanvullende zienswijze is voorgesteld om de monitoring te laten beginnen na sanering van de bestaande windturbines, zodat specifiek de gevolgen van de nieuwe windturbines worden onderzocht. Het hiervoor op te stellen monitoringsvoorstel kan daartoe een half jaar voorafgaand worden aangeleverd. Hiertoe kan het volgende voorschrift worden opgenomen:

"Ter uitwerking van de monitoring van de aanvaringslachtoffers onder trekvogels, waarvoor deze ontheffing is verleend, wordt uiterlijk 1 juli 2026 een monitoringsvoorstel ter goedkeuring aan het bevoegd gezag voorgelegd, waarbij:

wordt uitgegaan van monitoring gedurende de voor de voornoemde trekvogels afgebakende periodes van najaarstrek (drie maanden: augustus t/m oktober) en voorjaarstrek (drie maanden: maart t/m mei); en,

voor het bepalen van een representatieve selectie van windturbines een streekproef van circa 20% van het windpark uit verschillende delen van het windpark wordt genomen."

2.4.2. Voorschrift m

- (25) Hoewel er thans geen aanleiding bestaat te twijfelen aan de juistheid van de gegevens overgelegd bij de aanvraag, wordt in paragraaf 2.2 van deze aanvullende zienswijze toch een monitoringsvoorschrift voorgesteld. De resultaten van deze monitoring moeten worden gedeeld met het bevoegd gezag. In artikel 5.4 Wet natuurbescherming ligt een bevoegdheid om een verleende ontheffing te wijzigen mits daartoe aanleiding bestaat. Een dergelijke aanleiding zou ook gevonden kunnen worden in voornoemde monitoringsresultaten. Het in de ontheffing opnemen van een apart voorschrift om naar aanleiding van de monitoringsre-

Stibbe

sultaten aanvullende mitigerende maatregelen op te kunnen leggen, is in het licht van het wettelijk systeem dan ook overbodig.

- (26) Behalve overbodig vanuit wetsystematiek is het voorschrift ook overbodig vanuit ecologisch perspectief. De thans beschikbare ecologische gegevens bij de aanvraag geven geen grond voor het moeten treffen van aanvullende mitigerende maatregelen. Met de realisatie van de sanering van 221 bestaande windturbines wordt namelijk een significante mitigerende maatregel getroffen met positieve gevolgen voor de betrokken vogel- en vleermuissoorten. Door BuWa is dit aangeduid als "*Per saldo zal hierdoor na realisatie van het Windpark Zeewolde geen sprake zijn van additionele sterfte*"⁹, hetgeen kort gezegd erop neer komt dat het positieve effect van de sanering voor de betrokken soorten groter is dan de negatieve gevolgen van de nieuwe windturbines. Zoals al eerder geconcludeerd levert de sanering een positief effect van 1.280 minder slachtoffers onder vogels op jaarbasis op. Daarnaast vallen er op jaarbasis 300 minder slachtoffers onder vleermuizen.¹⁰ Ook borgt de stilstandvoorziening gedurende de herstructureringsperiode dat voor de vleermuissoorten geen aantasting van de staat van instandhouding optreedt. Monitoring van de effecten van het Windpark is vanuit ecologisch perspectief dus niet noodzakelijk, aangezien gezien het voorgaande voldoende zekerheid bestaat omtrent de afwezigheid van aantasting van de betrokken soorten.
- (27) Verder is de uitgestelde mogelijkheid van aanvullende mitigerende maatregelen op basis van een voorschrift onredelijk en onnodig bezwarend voor de realisatie van het Windpark. Voor de realisatie van het Windpark moet vreemd vermogen van externe financierders worden aangetrokken, waaronder nationale en internationale banken. Deze financierders zullen een voorschrift met de mogelijkheid voor aanvullende mitigerende maatregelen bezien als een potentiële inkomstenderving voor het Windpark, waarbij zij ten behoeve van hun risico-inschattingen een open voorschrift als hier bedoeld worst-case zullen uitleggen. Oftewel, een financierder zal een inschatting moeten maken van de mogelijke gevolgen van een voorschrift voor de bedrijfsvoering en deze inschatting vertaling in financieringsvoorwaarden voor de Initiatiefnemer. Dit komt sowieso neer op een verslechtering van de financieringsvoorwaarden met als vergaande consequentie dat geen aanvaardbare financieringsvoorwaarden meer mogelijk zijn. Kortom, ten eerste bestaat er geen aanleiding om een voorschrift op te nemen en in het kader van de te verrichten belangenafweging
- (28) Voorschrift m moet dan ook in zoverre achterwege blijven. Mocht u ondanks het voorgaande niettemin een voorschrift wenselijk zijn, dan is het volgende voorstel mogelijk:

"Indien de resultaten uit de monitoring aanleiding geven tot het treffen van aanvullende mitigerende maatregelen vanwege de gevolgen voor trekvogelsoorten waarvoor de ontheffing is verleend, dan kan om een aanvullend mitigatieplan

⁹ Verbeek e.a., *Aanvulling ontheffingsaanvraag Windpark Zeewolde – synthese van aanvullende notities*, 13 juli 2017, pag. 1.

¹⁰ R.G. Verbeek e.a., *Effecten op beschermde soorten Voorkeursalternatief Windpark Zeewolde. Aanvulling op het MER voor effectbepaling en –beoordeling Flora- en faunawet en Wet Natuurbescherming*, 25 november 2016, pag. 59 (dit is bijlage 5c bij de aanvraag om ontheffing).

Stibbe

worden verzocht indien nodig om een substantiële reductie van de sterfte door het windpark van voornoemde soorten te realiseren, waarbij de mogelijkheid van een stilstandvoorziening kan worden betrokken, en dit plan ter goedkeuring aan het bevoegd gezag aan te bieden."

3. OVERIG

3.1. informatie wilde eend

- (29) De ontwerpontheffing is onder meer verleend voor de wilde eend, welke vogelsoort ook was aangevraagd door Initiatiefnemer (zie tabel 1.1 van *Bijlage 1 Aanvraag Ontheffing Flora en faunawet (Ontheffingsaanvraag)*, d.d. 1 december 2016). Initiatiefnemer heeft geconstateerd dat in tabel 5.3 van de Ontheffingsaanvraag per abuis de wilde eend niet is vermeld, waardoor het aantal te verwachten slachtoffers voor de wilde eend niet hier is opgenomen. Deze informatie was bij de aanvraag wel al aanwezig in bijlage 5.C bij de aanvraag, namelijk in tabel 4.3 van *Effecten op beschermde soorten Voorkeursalternatief windpark Zeewolde, Aanvulling op het MER voor effectbepaling en –beoordeling Flora en faunawet en Wet natuurbescherming*, 25 november 2016. Deze tabel is hierna deels overgenomen:

Tabel 4.3 Overzicht van de populatiegroottes en 1%-mortaliteitsnormen waaraan de voorspelde sterfte (laatste kolom) van lokale vogels (stap 3C in de selectieprocedure, in Windpark Zeewolde in het kader van de Flora- en faunawet/Wet Natuurbescherming is getoetst (Homman et al. 2015, ¹Sovon.nl, ²inschatting op basis van Blycma et al. 2001)

	populatie-type	populatie omvang	1%-mortaliteits norm	ordegrootte voorzien aantal slachtoffers
knobbeizwaan	niet-broedvogel	43.500 ¹	85	1-2
scendrarrietgans	niet-broedvogel	280.000 ¹	598	1-2
grauwe gans	niet-broedvogel	560.000 ¹	935	3-10
kolgans	niet-broedvogel	695.000 ¹	2.470	11-50
tafeleend	niet-broedvogel	63.500 ¹	222	1-2
kuifeend	niet-broedvogel	210.000 ¹	609	1-2
krakeend	niet-broedvogel	88.000 ¹	245	1-2
smient	niet-broedvogel	600.000 ¹	3.760	1-2
wilde eend	niet-broedvogel	560.000 ¹	2.089	11-50

3.2. Bijlage 5a

- (30) In het kader van deze aanvullende zienswijze heeft Initiatiefnemer geconstateerd dat één van de bijlage bij de aanvraag om ontheffing een concept betrof in plaats van een definitieve versie. Het betreft bijlage 5a, zijnde R.G. Verbeek e.a., *Achtergrondrapport Natuur voor MER Windpark Zeewolde*, 24 maart 2016. Voor de volledigheid stuurt Initiatiefnemer hierbij een definitieve versie van voornoemd rapport gedateerd op 25 november 2016 (**Bijlage 5**). Deze rapportage is voor uw besluitvorming beperkt van belang, aangezien dit enkel enkele achtergrondinformatie bevat over het Windpark. De informatie noodzakelijk voor de

Stibbe

beoordeling van de aanvraag en de mogelijkheid ontheffing te verlenen staat primair in andere documenten, hetgeen ook mag worden afgeleid uit uw ontwerpbesluitvorming. Initiatiefnemer ziet dan ook geen reden om naar aanleiding van dit definitieve document tot een ander oordeel te komen, waarbij moet worden opgemerkt dat het volledige rapport ook ter inzage heeft gelegen in het kader van de besluitvorming voor het RIP (bijlage 14 bij dit besluit).

4. CONCLUSIE

Gelet op het vorenstaande verzoek ik u namens Initiatiefnemer om de voorschriften j, k, l, m en n van het Ontwerpbesluit conform de zienswijze en deze aanvullende zienswijze door te halen dan wel aan te passen.

Hoogachtend,